

Bude strnad zahradní (*Emberiza hortulana*) pravidelným hnízdičem v Podkrkonoší?

Is the Ortolan (*Emberiza hortulana*) going to be a regular breeder at the foothills of the Krkonoše Mountains?

Tomáš Diviš

Tyršova 698, 552 03 Česká Skalice

Okolo poloviny minulého století dosáhla početnost strnada zahradního (*Emberiza hortulana*) v českých zemích vrcholu a na Pardubicku byl tehdy vůbec nejhojnějším strnadem. Jeho početnost prudce klesala od 60. let minulého století a na rozsáhlých územích zůstaly jen zbytky původních stavů. Během mapování hnízdního rozšíření ptáků 1985-89 byl jeho výskyt zaznamenán jen v 7% kvadrátů oproti 12% kvadrátů při hnízdním mapování 1973-77. Hnízdění strnada zahradního na konci 80. let minulého století je charakterizováno jako vzácné, početnější jen na několika místech. Po ukončení mapování 1985-89 se však objevilo několik zpráv o růstu početních stavů a osídlování nových lokalit (ŠTASTNÝ et al. 1996).

Až do roku 2003, tedy za více než 30 let mého ornitologického působení v oblasti Náchodska, mám ve svých záznamech jen 3 pozorování strnada zahradního z kalendářně hnízdního období. Prvním pozorováním byl zpívající samec v aleji třešní podél silnice dne 14.6.1976 u obce Trubějov (kv. 5562) v nadm. výšce 405 m. Po dlouhé přestávce jsem dne 6.6.1985 pozoroval zpívajícího samce u obce Mečov (kv. 5562) v nadm. výšce 460 m. Pták zpíval v korunách stromů na okraji rozsáhlejšího, převážně jehličnatého lesa a často zaletoval do obilí. A nakonec jsem dne 24.4.1987 pozoroval 3 samce v poli a v zahradě na okraji intravilánu u obce Rychnovek (kv. 5661). V tomto případě se ovšem s velkou pravděpodobností jednalo jen o protahující ptáky.

Dlouhých 15 let jsem se na Náchodsku se strnadem zahradním vůbec nesetkal. Rok 2003 mi ovšem přinesl hned několikrát překvapení. Prvním nálezem byl zpívající samec dne 13.6.2003 u obce Vlčkovice v Podkrkonoší (kv. 5661). Pták zpíval v korunách stromů na okraji listnatého výběžku lesa zasahujícího dosti hluboko do polí, v nadm. výšce 310 m. Obec Vlčkovice byla pozoruhodná tím, že se v jejím okolí vedle strnada zahradního vyskytovaly další 3 druhy strnadů – strnad obecný (*Emberiza citrinella*), strnad rákosní (*Emberiza schoeniclus*) a strnad luční (*Miliaria calandra*). Následnou kontrolu jsem však na této lokalitě už neprovedl. Další hnízdní výskyt jsem zaznamenal dne 5.7.2003 u obce Maršov u Úpice (kv. 5561), v nadm. výšce 490 m. Jednalo se opět o samce, který zpíval pod vrcholy okrajových stromů (hlavně smrků) malého lesa uvnitř polí a jedenkrát zalétl do přilehlého porostu řepky. Lokalita byla navštívena bezvýsledně ještě dne 17.7.2003. Nejzajímavější však byly nálezy v okolí obcí Pavlišov a Studénky (kv. 5563). Dne 24.6.2003 zpíval jeden samec v korunách velkých stromů v zahradách

nebo ve skupinách stromů v blízkých polích u obce Studénky, v nadm. výšce 477 m. Dne 27.6.2003 zpíval samec na lokalitě Na vrchách nedaleko obce Pavlišov, v nadm. výšce 500 m. Pták posedával pod vrcholy stromů malého smíšeného remízu nebo přeletoval do skupin stromů a na solitéry v polích. A konečně dne 12.7.2003 zazpíval několikrát jeden samec ve skupině listnáčů v polích nedaleko obce Pavlišov, v nadm. výšce 460 m. Na dvou dříve nalezených místech toho dne zpěv už zaznamenaný nebyl a ani při pozdějších krátkých následcích už žádný z ptáků nezpíval. Pozorování v těchto místech byla sice získána v různou dobu, protože však byla jednotlivé nálezy od sebe vzdáleny cca 1500 m, 1300 m a 2500 m, je pravděpodobnější, že se jednalo o různé ptáky.

Zpěv všech v roce 2003 sledovaných samců strnada zahradního byl shodný, s nápadným trylkem v jeho druhé polovině a výrazným poklesem výšky tónu ke konci. Sestával ze 6 nebo 7 slabik a lze jej zjednodušeně přepsat jako „tvi tvi ti di di dá“ nebo „tvi tvi tvi ti di di dá“. Ke zpívajícím ptákům nebylo při jejich velké plachosti možné se přiblížit na vzdálenost menší než cca 50 – 70 m. Vyplašení ptáci přelétali na značné vzdálenosti a po chvíli opět začali zpívat, opakovaně vyplašení ptáci však umlkali. Prostředí všech nálezů lze stručně a zjednodušeně charakterizovat jako mírně zvlněnou pahorkatinu, kde se lesy střídají s poli, loukami a zahradami na okrajích intavilánů obcí, remízy, alejemi, skupinami stromů a solitérami. Na všech místech se zcela běžně až hojně vyskytoval strnad obecný.

Z oblasti Podkrkonoší existuje z poslední doby několik zástihů strnada zahradního. Snad nejzajímavější je nález 3 zpívajících samců dne 8.6.2000 ve stromofadí u silnice nedaleko Vysoké nad Jizerou, v nadm. výšce 670 m (KLÁPŠTĚ & KLÁPŠŤOVÁ 2000) nebo pozorování krmíciích ptáků v letech 1992 a 1993 u Mladých Buků (FLOUSEK & GRAMSZ 1999). Další dvě pozorování ze 7.5.1989 u Mladých Buků a 25.4.1992 u Vrchlabí (FLOUSEK & GRAMSZ l.c.) však spíše náleží do období průtahu. KLÁPŠTĚ a KLÁPŠŤOVÁ (l.c.) potvrzují značnou plachost zpívajících samců, KLÁPŠTĚ (in verb.) sděluje, že jím sledovaní samci se ozývali stejným typem zpěvu jako mnou pozorovaní ptáci.

Jisté náznaky návratu strnada zahradního na někdejší hnízdiště a expanze na nové lokality by si zasloužily širší pozornost ornitologické veřejnosti. V dalších letech se samozřejmě na nově obsazené lokality budu vracet a obecně hodlám věnovat druhu zvýšenou pozornost. Jak však sděluje KLÁPŠTĚ (in verb.), nemusí mít hnízdní výskyt trvalý charakter, protože on strnada zahradního po roce 2000 u Vysoké nad Jizerou už nenašel.

Souhrn

V období od 13. června do 12. července 2003 bylo na 3 různých lokalitách v podhůří Krkonoš (kvadráty 5561 a 5563) pozorováno 5 zpívajících samců strnada zahradního (*Emberiza hortulana*). Jedná se o další pozorování tohoto druhu v oblasti po patnácti letech.

Summary

From 13th June 2003 to 12th July 2003, five singing males of the Ortolan (*Emberiza hortulana*) were observed at 3 different localities at the foothills of the Krkonoše Mts. (North-eastern Bohemia, quadrates 5561 and 5563).

Literatura

- FLOUSEK, J. & GRAMSZ, B., 1999: Atlas hnízdního rozšíření ptáků Krkonoš. *Správa KRNAP, Vrchlabí*.
- KLÁPŠTĚ, J. & KLÁPŠTOVÁ, J., 2000: Strnad zahradní (*Emberiza hortulana*) v západním podhůří Krkonoš. *Prunella, XXVI: 41-42*.
- ŠŤASTNÝ, K., BEJČEK, V. & HUDEC, K., 1996: Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 1985-89. *H & H, Praha*.

ISBN 80-86046-67-2